

## آسیب های اشتغال زنان بر تضعیف روابط زوجین و راهکار های دین برای رسیدن به وضعیت مطلوب

آرزو فراهانی علوی<sup>۱</sup>

### چکیده

جامعه از چندین نهاد اجتماعی تشکیل شده است، اولین و کوچکترین نهاد اجتماعی خانواده است که در راس آن زن و شوهر قرار دارند. این دو در زندگی مشترک وظایفی بر عهده دارند که یکی از این وظایف تامین معاش و امور اقتصادی است اسلام این وظیفه را بر عهده مرد قرار داده است و زنان را از این تکلیف معاف کرده اما یافته ها نشان می دهد در جامعه امروزی زنانی را مشاهده می کنیم که در امور اقتصادی و فعالیت دارند اما گاه این فعالیت به خاطر تمام وقت بودن و رعایت نکردن عفاف و حجاب و همچنین متناسب نبودن شغل با ویژگی های زن، آسیب هایی بر نقش همسری و مادری زنان وارد می کند این در حالی است که وظیفه اصلی زن همسری و مادری است. از این رو تحقیق پیش رو سعی دارد با روش توصیفی تحلیلی آسیب های جسمی و عاطفی که به واسطه شغل نامناسب بر زنان وارد میشود را مورد بررسی قرار داده و هم راهکارهای دین را برای کمتر شدن این آسیب ها و رسیدن به وضعیت مطلوب ارائه دهد.

**کلید واژه:** آسیب\_ جسمی و عاطفی \_ اشتغال زنان \_ روابط زوجین \_ وضعیت مطلوب

---

(۱) طلبه سطح دو مدرسه علمیه الزهرا (س) شهرستان صحنه

## مقدمه

امروزه زنان در تلاش هستند که در یک فعالیت اقتصادی مشغول شوند تا به استقلال مالی دست یابند. اما گاهی برخی مشاغلی که انتخاب می کنند به دلیل تمام وقت بودن یا رعایت نکردن عفاف و حجاب در محل کار و یا نداشتن قدرت برای برقراری تعادل بین وظایف مادری و همسری در مقابل وظایف شغلی، خانواده را دچار آسیب می کنند چه بسا این آسیب آنقدر گسترده باشد که یا به طلاق عاطفی یا به طلاق قانونی منجر شود

مطالعات و تحقیقات زیادی در مورد آسیبهای اشتغال زنان انجام شده و کتب و مقالاتی در این باب نوشته اند از جمله این دست آورد ها میتوان به این موارد اشاره نمود؛ فاطمه عطارد «اشتغال زنان پیامدها و راهکارها»، محمود گلزاری «اشتغال زنان بایدها و نبایدها» یوسف خیری «اشتغال زنان و پیامدهای آن»، شیرین احمدنیا «اثرات اشتغال و سلامت زنان»

اهمیت این مسئله از آنجا روشن میشود که چندین آیه و روایت را به خود اختصاص داده است. از جمله این آیات، آیات ۳۲ سوره نسا و آیه ۳۳ سوره مبارکه احزاب موضوع اشتغال زنان را مطرح کرده اند

پس ضرورت ایجاد می کند که فعالیت های اقتصادی زنانی که خارج از چارچوب خانواده است و منجر به مشکلاتی هم در محیط کار و هم در رابطه با خانواده می شود کن مورد بررسی قرار گیرد زیرا زن از طرفی موظف به رعایت حقوق همسر و از طرفی در نقش مادری و وظیفه تربیت فرزند و تحویل ان به جامعه است و همچنین در حیطه کاری خود ملزم به رعایت قوانین کاری است

در این پژوهش تلاش بر این است که آسیبهای اشتغال زنان که بر پیکره خانواده به خصوص همسر وارد می شود مورد توجه قرار گیرد همچنین به دلیل اینکه برخی مشاغل نیاز به حضور زنان دارند به بیان راهکارهایی که دین مبین اسلام برای اشتغال زنان ارائه داده اشاره کرده ایم

## ۱) اهمیت و جایگاه اشتغال در اسلام

در خصوص مشارکت فعال زنان در جامعه دو دیدگاه متعارض وجود دارد.<sup>۱</sup>

الف) طرفداران عدم جواز اشتغال معتقدند که در منابع دینی اسلام بر ماندن و کار کردن زن در خانه تاکید شده است پس لازمه کار در خانه محرومیت این قشر از اشتغال است آنها برای اثبات نظریه خود دلایلی بیان می کنند.<sup>۲</sup> از جمله این دلایل استناد به قرآن کریم است خداوند متعال می فرماید: «وَقَرْنَ فِي بُيُوتِكُنَّ وَلَا تَبَرَّجْنَ تَبَرُّجَ الْجَاهِلِيَّةِ الْأُولَى» در خانه هایتان بنشینید و آرام گیرید (و بی حاجت و ضرورت از منزل بیرون نروید) و مانند دوره جاهلیت پیشین با آرایش و خود آرای بیرون نیایید.<sup>۳</sup>

«قرن» به معنای سنگینی است و کنایه از قرار گرفتن در خانه هاست.<sup>۴</sup> لازمه این عدل آن است که زن شاغل نباشد و گرنه این ادله مستقیم بر عدم اشتغال زن دلالت ندارد.<sup>۵</sup>

عده ای قائل اند اسلام اشتغال زنان را حق آنها می داند از دیدگاه فقهی در اصل عدم حرمت اشتغال زنان تردیدی وجود ندارد کتاب سنت و سیره رسول اکرم گویای آن است که زنان می توانند عهده دار برخی مشاغل و کارها گردند، از این رو نگرانی برای به مخاطره افتادن امنیت اجتماعی زنان نباید موجب صدور حکم مطلق حرمت اشتغال زنان باشد.<sup>۶</sup> در قرآن کریم به روشنی حق اشتغال زنان بیان شده است و استقلال آنان در کسب سود مالی مورد تاکید واقع شده است.<sup>۷</sup>

---

۱) فاطمه عطارد ، «اشتغال زنان پیامد ها و راهکار ها » ، بازتاب اندیشه ، ۱۳۸۵، شماره ۸۰، ص ۹۶۶

۲) ساجده العبد الخانی ، «جایگاه اشتغال زنان از نظر اسلام »، پژوهشنامه اسلامی زنان و خانواده سال سوم پاییز وزمستان ۱۳۹۴، شماره ۵، ص ۱۲۲

۳) احزاب/ ۳۳

۴) ناصر مکارم شیرازی ، تفسیر نمونه ، ج ۱۷، طهران ، دارالکتب الاسلامیه ، ۱۳۵۳، ص ۲۹۰

۵) ساجده العبد الخانی ، همان، ص ۱۲۳

۶) همان ، ص ۱۲۱

۷) منصوره سلیمانی ، «اسلام و اشتغال زنان » طهرا ، سال چهارم ، بهار ۱۳۹۰، شماره ۸، ص ۱۲۳

خداوند متعال می فرماید: «وَلَا تَتَمَنَّوْا مَا فَضَّلَ اللَّهُ بِهِ بَعْضَكُمْ عَلَى بَعْضٍ لِّلرَّجَالِ نَصِيبٌ مِّمَّا اكْتَسَبُوا وَلِلنِّسَاءِ نَصِيبٌ مِّمَّا اكْتَسَبْنَ وَاسْأَلُوا اللَّهَ مِنْ فَضْلِهِ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ»<sup>۱</sup>، آرزو (و توقع بیجا) در فضیلت و مزیتی که خدا به آن بعضی را بر بعضی برتری داده مکنید؛ که هر یک از مرد و زن از آنچه اکتساب کنند بهره‌مند شوند. و هر چه می‌خواهید از فضل خدا درخواست کنید (نه از خلق) که خدا به همه چیز داناست»<sup>۱</sup>

اکتساب به معنای تحصیل و به دست آوردن است این عبارت هم کوشش‌های اختیاری را درمی و همان چرا انسان به واسطه ساختار ساختمان طبیعی اش می‌تواند به دست آورد در بر می‌گیرد.<sup>۲</sup> یکی از مقصودهای این آیه را می‌توان کسب امور اقتصادی دانست یعنی زن و مرد هرکدام نصیب و بهره‌ای از فعالیت اقتصادی دارند.<sup>۳</sup> پس زنان از نظر اسلام می‌توانند کار کنند در خانه یا بیرون از منزل و مالک محصول کارخویش باشند.<sup>۴</sup> لذا الگوی درست اشتغال از دیدگاه اسلام الگویی است که با در نظر داشتن فرصت‌های شغلی و جنسیت و توجه همه جانبه به ارزش‌های اسلامی تنظیم شده باشد.<sup>۵</sup>

از نظر اسلام میزان تلاش و فعالیت برای زنان کاملاً باز است و اگر کسی بخواهد با استناد به بینش اسلامی زن را از کارهای علمی و تلاش اقتصادی و سیاسی و اجتماعی محروم کند بر خلاف حکم خدا سخن گفته است.<sup>۶</sup>

پس اینچنین بر می‌آید که اسلام زن را از اشتغال منع نکرده بلکه برای خروج او از منزل قوانینی قرار داده است زیرا رعایت مقررات منجر به امنیت اجتماعی زن می‌شود، بنابر این زنان در پرتو رعایت این ضوابط می‌توانند به فعالیت اقتصادی بپردازند.

---

(۱) نساء/ ۳۲

(۲) ناصر مکارم شیرازی، همان، ج ۳، ص ۳۶۴

(۳) زهرا عظیمی، نگاهی به حقوق زن در اسلام، قم، صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران، مرکز پژوهش‌های اسلامی، ۱۳۸۶، ص ۶۱

(۴) محمد حکیمی، دفاع از حقوق زن، مشهد، بنیاد پژوهش‌های اسلامی، ۱۳۷۸، ص ۵۶

(۵) مسعود آذر بایجانی، «اسلام و اشتغال زنان»، طه‌ورا، سال دوم، پاییز و زمستان ۱۳۸۸، شماره ۴، ص ۴۳

(۶) محمود گلزاری، «اشتغال زنان باید و نباید‌ها»، مطالعات راهبردی زنان، ۱۳۷۸، شماره ۳، ص ۳۱

## (۲) آسیب های عاطفی اشتغال زنان بر روابط زناشویی

اشتغال فوایدی بر سلامت روان زنان دارد و این فواید در صورتی وجود دارند که زنان از شغل خود راضی باشند و محیط کاری محیط مطلوب باشد و حجم و کیفیت کار متناسب با توان زن باشد همچنین استرس کار زیاد نباشد، در مشاغلی که عکس این شرایط وجود دارد سبب به خطر افتادن سلامت روانی و فیزیکی زنان می شود و آثار منفی آن در خانواده و روابط زنان با فرزندان و همسرانشان تاثیر می گذارد.<sup>۱</sup>

پس شغل نامناسب زن می تواند تاثیرات عاطفی بر خانواده داشته باشد از جمله این تاثیرات می توان به موارد زیر اشاره کرد :

### (۱-۲) عدم فرصت کافی برای محبت به خانواده

با توجه به هدف اصلی ازدواج زن و مرد که رفع نیاز های جنسی تولید مثل است هر یک از این دو مورد حق مسئولیت مشترک زن و مرد می باشد و هیچکدام از آنها نمی توانند کاری کنند که مزاحم حق دیگری باشد.<sup>۲</sup> پس می توان یکی از حقوق شوهر را مغایرت نداشتن شغل زن با آرامش خانواده دانست.<sup>۳</sup>

خداوند متعال می فرماید: « وَ مِنْ آيَاتِهِ اَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ اَنْفُسِكُمْ اَزْوَاجًا لِيَسْكُنُوا اِلَيْهَا وَ جَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَ رَحْمَةً اِنَّ فِي ذَلِكَ لآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ » و از نشانه های او این که همسرانی از جنس خودتان برای شما آفرید تا در کنار آنان آرامش یابید و در میانتان محبت و رحمت قرار داد، به یقین در این نشانه هایی است برای گروهی که تفکر می کنند.<sup>۴</sup> آرامش از این جا ناشی می شود که این جنس مکمل یکدیگرند و مایه شکوفایی و نشاط و پرورش یکدیگر می باشند به طوری که هر یک بدون دیگری ناقص است.<sup>۵</sup> حال هر کس با هر عملی که آرامش و مودت و رحمت خانواده را خدشه دار کند از مدار الهی خارج و در خط شیطان است.<sup>۶</sup>

---

(۱) ندا احسانی مقدم ، «مروری بر اشتغال زنان » ، کار و جامعه ، آبان و آذر ۱۳۸۹ ، شماره ۱۲۵ و ۱۲۶ ، ص ۵۲

(۲) منظر ترکمان پری ، « دیدگاه مفسران و قرآن پژوهان معاصر درباره اشتغال زنان : نقد و تحلیل » ، جامعه شناسی ایران ، سال سوم پاییز ۱۳۹۹ ، شماره ۳ (پیاپی ۱۱) ، ص ۵۳۳

(۳) مسعود آذر بایجانی ، همان ، ص ۴۸

(۴) روم/ ۲۱

(۵) تفسیر نمونه ، همان ، ج ۱۶ ، ص ۳۹۱

(۶) محسن قرائتی ، تفسیر نور ، ج ۷ ، تهران ، مرکز فرهنگی درس هایی از قرآن ، ۱۳۸۷ ، ص ۱۸۹

بنابراین بهتر است اشتغال زن متناسب با شئونات زنانه طراحی گردد به گونه ای که به روح و جان و جسم ما آسیب نرسد.<sup>۱</sup>

خصوصیات فرد شاغل باید منطبق بر شغل او باشد زیرا هر فردی دارای مهارت و توانایی هایی است که اگر مهارت فرد سنجیده نشود نمی تواند عملکرد مثبتی بر شغل خود داشته باشد از طرف دیگر به خود فرد هم آسیب هایی می رسد و نمی تواند به موفقیت دست یابد

#### ۴-۳) رعایت عفاف و حجاب در محل کار

یکی از اصول رفتاری مورد تاکید در نظام تربیت اجتماعی زنان ایجاد ملکه عفت است زیرا اگر عفت در زنان به صورت ملکه درآید مانند دژی بسیار محکم و نفوذ ناپذیر او را در برابر آسیب های اجتماعی حفظ خواهد کرد.<sup>۲</sup>

آنچه در زمینه حضور در فعالیت اجتماعی اهمیت دارد چگونگی حضور زنان در جامعه است که اسلام با بیان راهکارهای موثر و مفید زمینه حضور فعال و موثر شان را فراهم کرده است تا زنان با در نظر گرفتن یک سری معیار ها که در راس آنها عفاف و حجاب است در فعالیت اجتماعی حضور یابند.<sup>۳</sup>

اطلاق حجاب فقط بر پوشش ظاهری کاری نا صواب است ست و حجاب برای زن و مرد مجموعه ای از تعاملات رفتاری و گفتاری را تشکیل می دهد.<sup>۴</sup> رعایت حجاب و پوشش و عفاف در نگاه گفتار و رفتار برای زنان از ضروریات اسلام است اگر زن بنابر ضروریاتی مانند اداره زندگی و رسیدگی به امور خانواده و یا حمایت از خود و کودکان اش به بیرون از خانه آمد مجاز نیست با دیگران به خنده و مزاح بنشیند.<sup>۵</sup>

---

(۱) فاطمه عطاررد ، همان ، ص ۹۶۵

(۲) شکیبا سادات جوهری ، همان ، ص ۶۶

(۳) همان

(۴) جمشید جعفر پور ، همان ، ص ۶۱

(۵) تکتیم دیواندری ، همان ، ص ۱۰۰

مشاغلی که سبب از بین رفتن حجاب یا عفاف باشد یا موج به اختلاط با مردان یا خلوت با نامحرمان شود از دیدگاه اسلام پذیرفتنی نیست.<sup>۱</sup>

حجاب و نوع پوشش بارزترین تفاوت یک جامعه دینی با دیگر جوامع است که هم مردان و هم زنان ملزم به رعایت حجاب و عفاف هستند حال برای اینکه زنان بتوانند در محیط شغلی خود راحت باشند باید حد الامکان مشاغلی را انتخاب نمایند که در آن رفت و آمد مردان کمتر است زیرا ممکن است شغلی اقتضا کند که زنان با مردان نامحرم مختلط شوند که این اختلاط رفته رفته سبب آسیب هایی در زنان می شود

#### ۴-۴) تعارض نداشتن شغل با وظایف همسری

در خانواده مرد باید تشخیص دهد که آیا کار همسرش در بیرون خانه با وظایف خانوادگی و مصالح زندگی مشترک آن دو تزامم دارد یا نه و کدام یک اهمیت بیشتری دارد از مرد میتواند همسر خود را به دلیل تزامم شغلش با وظایف شوهر داری و تربیت فرزند از اشتغال منع کند.<sup>۲</sup>

هرگاه اقدامات زن در امور مالی با حقوق شرعی و قانونی ازدواج مغایرت داشته باشد اطاعت از شوهر واجب است و باید رضایت شوهر را تحصیل نماید.<sup>۳</sup>

پس زن برای شاغل شدن خود در بیرون از منزل باید رضایت شوهر خود را جلب نماید وگرنه اگر وظایف خانه داری و همسر داری و تربیت فرزند را به درستی انجام ندهد، مرد شرعا و قانونا این اجازه را دارد که زن را از فعالیت اقتصادی در بیرون از منزل باز دارد زیرا وظیفه اصلی زن فعالیت تامین معاش خانواده نیست بلکه وظیفه او همسر داری و تربیت فرزند و اطاعت از شوهر است.

---

۱) مسعود آذر بایجانی، «اسلام و اشتغال زنان»، همان، ص ۴۷۳

۲) ساجده العبد الخانی، همان، ص ۱۳۵

۳) تکتّم دیواندري، همان، ص

## نتیجه گیری

(۱) با بررسی ادله مخالفان و موافقان اشتغال زنان متوجه شدیم که دین مبین اسلام اشتغال زنان را من نکرده بلکه برای آن قوانین قرار داده است

(۲) برخی از مشاغل به دلیل استرس زیاد سلامت روانی زن را به خطر می اندازد

(۳) شغل نامناسب زن ممکن است با حقوق شوهر مغایرت داشته باشد و آرامش خانواده را سلب کند

(۴) تمام وقت و طولانی بودن برخی مشاغل سبب می شود از زن وظایف اصلی خود غافل بماند

(۵) تفاوت زیستی زن با شغل سبب می شود طبیعت زن تغییر کند و از نظر روحی و جسمی آسیب پذیر شود

(۶) برخی از مشاغل نامناسب علاوه بر آسیب های فردی که به دنبال دارند از جمله کم شدن میل جنسی و عدم تمایل به فرزندآوری آسیب های اجتماعی نیز از قبیل فسادهای اجتماعی به دنبال دارد

(۷) پرداختن به مشاغل نیمه وقت و پاره وقت سبب کاهش تعارضات و مشکلات و آسیبهای اشتغال زنان می گردند

(۸) رعایت عفاف و حجاب در محل کار سبب امنیت اجتماعی برای زنان میشود

## منابع

قرآن

نهج البلاغه

- (۱) آذربایجانی مسعود، «اسلام و اشتغال زنان»، طه‌ورا، سال دوم، پاییز و زمستان، ۱۳۸۸ شماره ۴
- (۲) آذربایجانی مسعود، «اشتغال زنان و جامعه ۱»، شمیم یاس، اردیبهشت، ۱۳۸۳ شماره ۱۴
- (۳) احسانی مقدم ندا، «مروری بر اشتغال زنان»، کار و جامعه، آبان و آذر ۱۳۸۹، شماره ۱۲۵ و ۱۲۶
- (۴) احمدنیا شیرین، «اثرات اشتغال بر سلامت زنان»، رفاه اجتماعی، بهار، ۱۳۸۳ شماره ۱۲
- (۵) اسفندیار سرور، «اشتغال زنان در بستر خانواده و ارتباط آن با طلاق»، ماهنامه حورا، نشریه علمی فرهنگی و اجتماعی زنان، دفتر مطالعات تحقیقات زنان، علمی تخصصی، بهمن و اسفند ۱۳۸۴
- (۶) العبد الخوانی ساجده، «جایگاه اشتغال زنان از نظر اسلام»، پژوهشنامه اسلامی زنان و خانواده، سال دوم پاییز و زمستان ۱۳۹۴، شماره ۵
- (۷) ترکمان پری منظر، «دیدگاه مفسران و قرآن پژوهان معاصر درباره اشتغال زنان: نقد و تحلیل»، جامعه شناسی سیاسی ایران، سال سوم پاییز، ۱۳۹۹ شماره ۳ (پیاپی ۱۱)
- (۸) جعفرپور جمشید، «بررسی فقهی و حقوقی اشتغال زنان»، حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تربیت مدرس، بهار، ۱۳۸۶ شماره ۲
- (۹) جوهری شکیبا سادات، معماران تربیت: منزلت زن از دیدگاه اسلام و رهبران انقلاب اسلامی، قم، دفتر عقل، ۱۳۸۷
- (۱۰) حکیمی محمد، دفاع از حقوق زن، مشهد، بنیاد پژوهشهای اسلامی، ۱۳۷۸
- (۱۱) خیری یوسف، «اشتغال زنان و پیامدهای آن»، بانوان شیعه، ۱۳۸۵، شماره ۹
- (۱۲) دیواندري تکت، «پیشرفت فرهنگی و آسیب شناسی اشتغال زنان»، پژوهشنامه اسلامی زنان و خانواده، سال چهارم، بهار و تابستان، ۱۳۹۵، شماره ۶
- (۱۳) سفیری خدیجه، «خلاصه طرح پژوهشی: موانع و مشکلات اشتغال زنان و پیامدهای ناشی از آن» کار و جامعه، تیر ۱۳۸۰، شماره ۳۹
- (۱۴) سلطان محمدی زلیخا، «اشتغال زنان»، کتاب ماه ۱۳۸۰، شماره ۴۳ ۴۴

- (۱۵) سلیمانی منصوره، «اسلام و اشتغال زنان»، طه‌ورا، سال چهارم، بهار ۱۳۹۰، شماره ۸
- (۱۶) طبری فضل بن حسن، ترجمه تفسیر مجمع البیان، ترجمه احمد بهشتی، تهران، فراهانی، ۱۳۱۴
- (۱۷) عطار فاطمه، «اشتغال زنان پیامدها و راهکارها»، بازتاب اندیشه، ۱۳۸۵، شماره ۸۰
- (۱۸) عظیمی زهرا، «نگاهی به حقوق زن در اسلام»، قم، صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران مرکز پژوهش‌های اسلامی، ۱۳۸۶
- (۱۹) قرائتی محسن، تفسیر نور، تهران، مرکز فرهنگی درس‌هایی از قرآن، ۱۳۸۷
- (۲۰) کهریزی مهوش، «چالش‌های اخلاقی اشتغال زنان برای خانواده بررسی تطبیقی اسلام و فمینیسم و ارائه راهکارها»، فصلنامه علمی پژوهشی پژوهشنامه اخلاق، سال هشتم، تابستان، ۱۳۹۴، شماره ۲۸
- (۲۱) گلزاری محمود، «اشتغال زنان باید و نباید‌ها»، مطالعات راهبردی زنان، ۱۳۷۸، شماره ۳
- (۲۲) مکارم شیرازی ناصر، تفسیر نمونه، دارالکتب اسلامی، تهران، ۱۳۵۳
- (۲۳) ندری ابیانه فرشته، «زن اشتغال و فرهنگ»، بانوان شیعه، ۱۳۸۴، شماره ۳